

ГРЕЪМ ДЕЙВИС
УСПЕХ ВЪПРЕКИ ВСИЧКО:
НАЙ-ДОБРИТЕ УЕЛСКИ
ПОЕТИ ПОД 45-ГОДИШНА
ВЪЗРАСТ

Превод от английски: Елена Алексиева, 2002

chitanka.info

Често най-добрата поезия е предизвикателство към статуквото в обществото, в което се осъществява писането. Това е особено вярно например за ситуации на политическа репресия и неизбежно се случва, когато писането е на малцинствен език. В подобен случай самият му акт по естеството си се превръща в изявление на решимостта за оцеляване, на отказа да се примирим с асимилацията или унищожението. Условията на неговото създаване придават енергия, острота и истинска екзистенциална сила на поезията, породена от такава култура.

Поезията на уелски език предлага особено добър пример за този принцип, както показва критикът, поетът и романистът Кристофър Мередит. В своето въведение към едно от последните издания на *The Literary Review* (44/2), издавано в Америка международно списание за съвременна литература, с гост редактори Кристофър Мередит и Тони Къртис и посветено на материали от Уелс, той казва: „Дори сега, напук на всичко, половин милион от близо тримилionenното уелско население говори на уелски език. И би било най-меко казано опростяване да наречем уелската литература на уелски «стара», а тази на английски — «нова»“.

Изказването на Мередит определя двете противоречиви черти на уелскоезичната общност: тя е голяма и достатъчно дейна, за да бъде жизнеспособна, но въпреки това съществува в контраст с културата на мнозинството. При ограничените и подложени на натиск ресурси, на фона на едно историческо потъпкване, фактът, че толкова много уелскоезични поети пишат толкова добре и привличат толкова голяма аудитория, е действително забележителен. В настоящата статия ще насоча вниманието си към работата на петима от най-значимите уелскоезични поети на своето поколение: Тум Морис, Емир Луис, Гуинет Луис, Юън Лойд и Елин ап Хоуел. Постиженията им са много повече от обещаващи, а постоянството, продуктивността и ангажираността им биха оправдали едно по-обширно изследване.

Юън Лойд, роден през 1957 г. в Ланидлоус, е носител на Националната награда за поезия „Айстедфод Краун“ за 1990 г. Професионален преводач, понастоящем живеещ в Бангор, той е пътувал доста и е обиколил Канада, САЩ и Южна Америка. На 24 години издава първата си книга, а творческото му развитие се разгръща последователно в шест тома: *Sonedau Bore Sadwrn* (1981),

Dechrau Bwrw, (1984), Dan Anesthetig (1987), Dan fy Ngwynt (1992) Dan Ddylanwad (1997) и (съвместно с Тум Морис) El Dorado (2000). Често под влиянието на рок текстове и джаз- и блус ритми (самият той е рок музикант), Юън Лойд прокарва познатия материал на западната култура през една типично уелска перспектива, но не като противовес, а в сложна комбинация от приемане и отхвърляне. Пътувайки из Америка, той назовава и проучва културните икони, общи за всички западници: шосе 66, Елвис, Далас и пр., но все пак е неотменно привлечен от онези, които са потиснати и маргинализирани от собствения си малцинствен статус — нещо, което дори приятелският интерес у пътуващия поет подчертава:

*Да, ужасно беше това, което ни сторихте.
Много мило, че се извинявате.
Не, не знам къде да намерите лучена супа.
Не, не знам къде да намерите уелско сукно без пари.
Не, не съм го тъкал това, купих го в Некст.^[1]*

Изпълвайки стиховете му, неговото съзнание на уелсец е имплицитно, а не открито, често повлиява избора и акцента върху темата, но рядко намесва в поезията каквато и да било политическа програма. Стилистично, освен че може да употребява стила на вече споменатите рок текстове, Лойд адаптира и традиционни лирически форми. Характерният за него свободен стих често притежава яснотата и прямотата на добрата проза, съчетана с една несъмнена проникателност за имажинистичните и алитерационни възможности. В Сутгаег Лойд е един от най-умелите инстинктивни навигатори в объркания пейзаж на идентичности, който благодарение на мобилността на населението и глобалната култура, днес всички ние обитаваме.

Емир Луис, роден в Лондон, в семейство на уелсци, и израснал в Кардиф, сега живее в района на Суонси и е адвокат. Работи предимно в строга кунгханед метрика — система, определена от Шонид Пю Роуландс в една негова статия за Луис и Тум Морис в Poetry Wales (т. 35, бр. 4), под заглавие „Худини на строгата метрика“, като „серийното повторение на съгласни в прецизна връзка с главните акценти в стиха,

заедно с използването на вътрешни рими.“ Луис е носител на Националната награда „Айстедфод Чеър“ специално за кунгханед, както и на „Айстедфод Краун“, съответно за 1994 и 1998 г. Единствената му стихосбирка, Chwarae Mig (1995), претърпя второ издание през 1998 г. Луис и Морис са представители на едно от основните течения в съвременната поезия на уелски — това на популярното, често дори популистко, използване на кунгханед от помлади писатели като Мейрион Макинтайър Хюз, Кери Уин Джоунс и Тюдор Дилан, които вземат една практически непроменена от VI век насам традиция и я адаптират, в редица случаи със силен комичен ефект, към сатиричните и иронични форми на постмодерния свят. Възраждането на кунгханед е извънредно публично събитие, с готова аудитория за своите четения и антологии, но творбите на Луис и Морис се издигат над често пъти несполучливите работи на техните съвременници, при Морис — благодарение на неговата чисто анархична изобретателност, а при Луис — благодарение на разнообразието, диапазона и амбицията на стиховете му.

В „Aber Henfelen“ Луис изследва легендата от „Мабиногион“ за вратата, която, веднъж отворена, води от пленителния дворец на блаженството към спомена за всяка мъка:

*отвори една врата — причината преобърни,
от блаженството остават люти спомени:
иде след насладата хлад.*

*отвори една врата — тръните махни,
избуялите привички, после оголи
чак до корена нашите спомени.*

*отвори една врата — илюзията развали
на удоволствието празно помежду ни:
споменът магичен на изгнанието в клетва се
обръща.*

*отвори една врата — изгревът на светлото
объркване в нашите очи и праха*

по спомена здраво са се вплели.

*отвори една врата към дългото изгнание,
към обратите на истинския спомен,
към несекващите криволици на голата истина.*

*завчера — мъст и озлобление,
днес — упреци и ехо:
отвори вратата пред мъжете бесни.*

Луис използва с извънреден успех и свободни метри. Цикълът му „Свобода“, с който спечели „Айстедфорд Краун“, е разгърнато размишление за любовта и преходността, чийто декор е Кардиф:

*Това е градът на изгубените вещи, захвърлени
и уловени в пространството между неделя следобяд
и останалото време; неща, които са имали
отпечатъка
на души върху себе си; днес вече не.*

*В каналите, под железопътния мост,
и скрити в синорите на парка,
запазени от памет и значение,
те са паспортни снимки, една обувка,*

*бутилки от уиски, наполовина пълни с роса,
ключове от къща, лява ръкавица, дребни монети;
калта
се нанася върху тях, когато задуха кучешкият бриз
и дъждът ги навали през зимата.*

*Те не са погребани, нито оплакани:
няма ритуали за изхвърлени неща,
сега можеш само да ги нарисуваш късо и после,
после ги остави, не мисли повече за тях.^[2]*

След подобни свидетелства Луис може би ще бъде онзи от пишещите в строга метрика поети от неговото поколение, който ще посрещне предизвикателството да преодолее ограниченията на публичната мода.

Сред разглежданите тук поети на най-голямо внимание от страна на англоезичната критика се радва Гуинет Луис — по простата причина, че тя, разбира се, пише извънредно добра и оригинална поезия и на този език, освен на уелски. Тъй като награждаваните ѝ творби на английски са широко коментирани, тук ще се спра върху мястото ѝ в спектъра на уелскоезичната култура.

Гуинет Луис е родена през 1959 г. в Кардиф и макар да е пропътувала света като писател и филмов продуцент, тя все така живее в столицата, където работи като автор. Израснала в двуезична среда, тя е уникална сред съвременните уелски писатели с това, че успешно създава оригинална поезия и на уелски, и на английски. Тази умелост не е единствено и само белег на нещо ново. Поезията ѝ и на двата езика е отлична — самоуверена, лирична, смела, експериментална. След един скромнен дебют през 1990 г. със *Sonedau Redsa* („Сонети за Редса“), Гуинет Луис стана известна с първата си английска стихосбирка, „Притчи и факсове“, от 1995 г. Първата ѝ значима уелска поетична книга, *Cyfrif Un ac Un yn Dri*, („Едно и едно правят три“) се появи в 1996 г., възторжено посрещнатата „Нулева гравитация“ — през 1998, а *Y Llofrudd Iaith* („Убиецът на езика“) — през 1999. Носителка е на редица награди, макар националната „Айстедфод Краун“ да не е сред тях.

„Убиецът на езика“ — детективска история с множество гледни точки, разказана под формата на цикъл стихотворения, — бе новаторска като формат и смела като тема: смъртта на уелския език. Макар самата авторка да го оценява не като обречен, а само като застрашен, все пак необходим е кураж да наблюдаваш с клинично хладнокръвие унищожаването на собственото ти средство за изразяване.

По същината си Луис е религиозна поетеса, но не в смисъл, че използва конвенционален религиозен език, който избягва с типичната за нея безжалостна проникателност, а според онова, което влага нейният приятел Р. С. Томас в определението си за религия като „тоталната реакция на цялостния човек спрямо реалността“. В „Едно и

едно правят три“ тя показва метафизичните интереси, съставляващи сърцевината на нейните творби и които „Нулева гравитация“ разкрива най-добре на английски. Докосването на вечно и преходно е изобразено в сюрреалистичното начало на „Разрушаване на стената“ от „Едно и едно правят три“.

Постулирането на религиозен възглед за света в едно преобладаващо светско общество е само по себе си проява на дързост, но Луис споделя с Р. С. Томас една безпощадна непреклонност, която изисква пълен отговор на непреодолимите въпроси за целта и смисъла, и е готова изцяло да се отдаде на теми като смъртта, преходността, любовта и загубата. Освен това тя е способна по лек и забавен начин да се занимава с проблеми като наследството и идентичността, но от всички поети, включени в това есе, Луис е най-подготвена да премери сили с голямата тема, най-малко склонна да потърси убежище в иронията или сатирата, да се закрепости към външните прояви на социалните или междуличностни отношения, а и най-слабо изкушена да прави жестове за тълпата. С други думи, по мое мнение не е трудно да я определим като най-значимата от всички.

Споменатата по-горе статия на Шонид Пю Роуландс свързва Емир Луис и Тум Морис в качеството им на двама от най-иновативните поети в традицията на кунгханед. Роден през 1961 г. в Оксфорд, но израснал на полуостров Лин, Морис е свободно практикуващ автор, понякога води телевизионни предавания и е певец в своята фолк-рок група Bob Delyn a'r Ebillion. Пише почти изцяло в кунгханед и през 1995 г. бе на крачка от наградата „Айстедфод Чеър“, но разговорната форма на творбата му „Морето“ се оказа прекалено смела. Макар общият обем на публикуваните му работи до момента да не е голям, неговите телевизионни и музикални прояви, както и честите четения и статии, го направиха един от най-изявените поети на Уелс, което бе причина за второто издание на единствената му стихосбирка, „Страх от шапката ми“, излязла през 1995 г.

Роуландс с право посочва един парадокс в творбите на Морис между тяхното уникално стилово и тематично новаторство и консервативното естество на образността им, която често като че ли извира от едно типично за селото свеждане до най-основното. Този парадокс заема централно място в работата му: той използва традиционни селски образи като заека, ножа, децата и кожените

ботуши, за да формира своя лична иконография — малък набор от неизменни символи в сърцето на стиховете му, който възприема един анархичен подход към синтаксиса и метафората и радикално предизвиква конвенциите на строгата метрика. Символите са опорните точки на познатото, около което стиховете предприемат стратегия на отчуждаване и разместване.

*Ще трябва да почакат, докато палатките бъдат
прибрани.*

*Подписът им няма сила тук
между листата покарващи и децата, майсторящи
лодки;*

*между плаването на лодките по реката и плаването
им из океана;*

*между чернеенето на боровинките и тяхното
обиране;*

*между историята и смеха, между април и
половината на юни;*

*между обичам те и хладния ръмеж на конфетите;
между страната, свободно вееща се и нагъващия се
език;*

*между пира и погребенията, отварянето и
затварянето на очите ни;*

*между съзирането на вратата и надигането, за да я
отвориш.*

(„Ще трябва да почакат“)

Твърде повърхностно би било да се характеризира поезията на Морис като единствено забавна и игрива, макар често да е и двете. При цялата нередка лековатост на тема и образност, Морис приема изразните си средства сериозно и амбициозно експериментира с кунгханед — способност, която изисква действителна ангажираност. Пренебрежението му към литературните конвенции и мнения, изграждането на странен индивидуален пейзаж, както и използването на идиосинкрална смесица от архаизми и разговорна реч образуват корпус от творби, чиято уникалност осуетява всеки опит за

прогнозиране на бъдещото им развитие. Просто в съвременната уелска поезия няма нищо, което да прилича на тях.

Докато представените дотук поети са известни, последната авторка, Елин ап Хоуел, не е толкова популярна, но това е свързано по-скоро със собствената ѝ склонност към уединение и сдържаност по отношение на публикуването на работите ѝ, отколкото с качеството на нейното писане. Родена в Коулин Бей през 1962 г. и израснала в Рексъм и Аберистуит, тя е университетски преподавател и понастоящем работи като преводач в Кардиф. Редактор е на множество сборници с разкази и е изключително добър преводач както на собствените си творби, така и на тези на други автори. Единствената ѝ засега стихосбирка е „Крепки неща“, която издава на 21 години. Елин ап Хоуел обаче не е сред случаите, в които ранното обещание е последвано от мълчание — поезията ѝ редовно се появява в списания и антологии в Уелс и чужбина и показва сериозно съзряване. Вниманието на авторката е насочено към същината на нейния занаят, противопоставена на външните проявления на известността ѝ. Фактът, че тя често бива пренебрегвана, е пример за това колко много поетическият бизнес се опира на популярността, придобита чрез конкурси и награди, за да прецени значимостта на даден писател. Но има и по-важни аршини. Миналата година, докато редактирах уелскоезичната половина на антологията на най-новите уелски писатели, озаглавена „Кислород“, установих, че при близо 15 от избраните автори ми бе трудно да намеря по две-три стихотворения, които биха оцелели след превод. С Елин ап Хоуел бях възнаграден за избора си.

Нейните творби изразяват подчертан интерес към връзките, били те домашни, романтични или социални, а към мотивите си тя подхожда със строга критичност:

*Това е любовта, която бих желала:
любов като чаршафи
от чист ирландски лен,
със тъкан гладка, издържлива,
миришещи единствено на въздух и изпрано:
чаршафи със гръбнак,*

*та шев да не търпят,
щом ги навържда на въже голямо, бяло,
и от прозореца навън се залюлея, побягвайки в
нощта.*

(„Наистина полезно“)

Умението на Ап Хоуел обаче не се ограничава само с изповедния жанр. Ярко присъстват както митологията и архетипите, така и пола и духовността, макар, както и при Гуинет Луис — поетеса, с която Хоуел търпи сравнение — поезията ѝ никога да не е поставена в служба на конкретна религиозна или политическа програма. Тя е честна, изследваща.

От гледна точка на техниката, нейната поезия е извънредно грижлива в избягването на повърхностни фойерверки. За разлика от някои добре познати поети, пишещи в свободен стих на уелски, Ап Хоуел не се опитва да дегизира ленива мисъл или изтъркана образност с ефектни игри на думи. Силата на поезията е в образите, а езикът чисто и просто ги оголва, при това не безизкусно, а с онази скъпо струваща откровеност, постижима единствено чрез решителното отхвърляне на неистината, полуистината и всяка възможна заблуда. В композиционния ѝ метод личи придиричливост, търпение да дочака най-подходящия израз, като например в този откъс от „Супа“:

*Това не е стихотворение за супа,
а за нещо наполовин узнато:
мъничко подправка тук и там,
още щипка от това или онова,
подходяща купа и лъжица дълга —
всеки път като възври да омагьосваш пак и пак
на супата духа потаен.*

Надявам се тази чудесна поетеса да се сдобие с по-широка аудитория и на двата езика. Тя несъмнено заслужава да бъде поставена сред другите поети, коментирани тук, като един от по-младите

уелскоезични писатели, чиито постижения до момента карат читателя да очаква още по-забележителни творби за в бъдеще.

[1] Next (англ.) — следващ. [↑](#)

[2] Превод от английски Светослав Митев. [↑](#)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.